

Architektura obiektów przedszkolnych w Polsce. Projekt modernizacji typowego budynku przedszkola na osiedlu Tysiąclecia w Katowicach

mgr inż. arch.
WERONIKA SKOWRONEK
Politechnika Śląska
Wydział Architektury
ORCID: 0000-0001-9544-6256

dr hab. inż. arch.
DOROTA WINNICKA-JASŁOWSKA,
PROF. PŚ
Politechnika Śląska
Wydział Architektury
ORCID: 0000-0003-4201-2985

Artykuł porusza zagadnienie architektury obiektów przedszkolnych w Polsce. Pierwszą część stanowi wprowadzenie do zagadnień dotyczących projektowania przedszkoli oraz analiza stanu badań w zakresie rozwoju architektury obiektów przedszkolnych. W drugiej części przedstawiono i omówiono projekt modernizacji typowego budynku przedszkola, zlokalizowanego na osiedlu Tysiąclecia w Katowicach, w formie studium przypadku.

Pierwszym etapem edukacji dziecka jest zazwyczaj okres przedszkolny. Architektura i przestrzeń budynku przedszkola ma wpływ na organizację pracy, jak też na aspekty związane z potrzebami behawioralnymi, w tym z poczuciem bezpieczeństwa. Dobrze zaprojektowany budynek powinien również oddziaływać na obniżenie poczucia stresu u dzieci. Nie mniej ważna jest architektura samego budynku przedszkola – bryła, rozwiązania elewacyjne, strefa wejściowa, za-

gospodarowanie otoczenia obiektu. Szczególnie istotnymi kryteriami projektowymi są bryła budynku i rozwiązanie elewacji, w tym podziały elewacyjne, kolorystyka, użyte materiały, ewentualna grafika podkreślająca charakter funkcji budynku. Przez zastosowanie odpowiednich elementów denotacyjnych funkcja obiektu przedszkola jest właściwie rozpoznawana i kojarzona w przestrzeni miejskiej. Architektura budynku powinna uwzględniać potrzeby estetyczne głównych

użytkowników, jakimi są dzieci, czyli budzić dobre skojarzenia, reakcje, wywoływać pozytywne odczucia, a przez to zachęcać do uczęszczania do przedszkola i kontaktów z rówieśnikami. W projektowaniu „obudowy” budynku przedszkola ważny jest umiar oraz powściągliwość w stosowaniu kolorów, form graficznych czy detali, gdyż istotne jest, by architektura ta nie była infantylna, zbyt dosłownie naśladująca zjawiska ze świata przyrody lub baśni. Ważny jest też kontekst miejsca, charakter ulicy, osiedla czy dzielnicy, w którą przedszkole jest wpisane. W każdym przypadku jednak funkcja obiektu przedszkola będzie się odznaczać: formą, cechami formalnymi i estetycznymi – kolorystyką, detalem, ewentualnymi elementami graficznymi elewacji, a także zagospodarowaniem otoczenia, w którym dominującą funkcję pełni plac zabaw oraz zieleń.

Rys. 1. Schemat osiedla Tysiąclecia wraz z lokalizacją przedmiotowego budynku Miejskiego Przedszkola nr 90 (oprac. Weronika Skowronek)

Stan badań, zarys historii rozwoju przedszkoli w Polsce

Przedszkola w Polsce powstały w okresie międzywojennym, gdzie początkowo nie stanowiły samodzielnych budynków, a jedynie wyodrębnioną funkcję ochronki przynależną do obiektów szkolnych. W latach 30. XX w., głównie w Warszawie, zaczęto budować parterowe, pawilonowe obiekty przedszkolne będące samodzielnymi budynkami, najczęściej zlokalizowanymi w założeniach ogrodowych. Rozwój przedszkoli rozpoczął się na szerszą skalę po II wojnie światowej, gdy zaczęło powstawać ich coraz więcej na obszarze całego kraju [1].

Świadomy wzrost zainteresowania zagadnieniami projektowania budynków przedszkolnych również nastąpił po II wojnie światowej. Publikacja Brukalskiej B.[1] dotyczyła historii, typizacji i standaryzacji w projektowaniu przedszkoli w okresie powojennym. Modelowe przedszkole było oparte na standardach powierzchniowych wynikających z liczebności dzieci, a także ergonomicznych zasadach aranżacji wnętrz. W latach 60. XX w. rozpoczął się okres typizacji, który dotyczył przede wszystkim szkół, ale objął również budynki przedszkoli. Rozrost miast, uprzemysłowienie, zwiększenie liczby miejsc pracy w dużych miastach spowodowały w latach 60. XX w. rozwój osiedli mieszkaniowych. Ówczesne tereny mieszkaniowe zapewniały podstawowe usługi, szkoły, żłobki i przedszkola. Przykładem takiego samowystarczalnego osiedla, zapewniającego mieszkańcom podstawowe funkcje, jest osiedle Tysiąclecia w Katowicach.

W latach 50–60. XX w. znaczącą rolę odegrały badania nad zasadami projektowania i ergonomii przedszkoli opisane przez Janowską J. w [2, 3]. Na tej podstawie zostały wydane znaczące publikacje dotyczące standardów powierzchniowych oraz wytycznych projektowych dla budynku przedszkolnego.

Obecnie w zakresie stanu badań wiele uwagi architektura przedszkoli poświęca Starzyk A. [4]. W swoich publikacjach autorka przedstawiła badania przeszło 300 obiektów przedszkoli w Polsce oraz za granicą, odnosząc się zarówno do architektury budynku, jak i kształtowania przestrzeni współczesnych przedszkoli, a także tendencji środowiskowych w projektowaniu architektury przedszkolnej.

W publikacjach zagranicznych natomiast temat kształtowania przestrzeni przedszkoli jest podejmowany niezbyt często. Autorka Moghadam O. M. [5] zauważa deficyt w zakresie badań nad rolą architektury w odczuciu, zachowaniu i edukacji najmłodszych. Swoją pracę koncentruje na opracowaniu wytycznych oraz parametrów, które należy wziąć pod uwagę przy projektowaniu placówek przedszkolnych, aby uzyskać możliwie wydajny budynek w aspekcie technologicznym, a także funkcjonalnym.

Modernizacja przedszkola na osiedlu Tysiąclecia w Katowicach

WPROWADZENIE DO PROJEKTU

Równolegle do powstawania nowych budynków przedszkolnych istniejące, starsze obiekty są poddawane ciągłym modernizacjom. W rozdziale omówiono projekt modernizacji twardego budynku przedszkolnego zlokalizowanego w Katowicach na osiedlu Tysiąclecia. Projekt dotyczył poprawy parametrów energetycznych oraz aspektu wizualnego

Fot. 1. Osiedle Tysiąclecia w Katowicach – charakterystyka zabudowy (fot. Weronika Skowronek)

go w zakresie elewacji budynku¹. Nadrzędnym celem projektu była termomodernizacja doprowadzająca budynek do współczesnych wymogów cieplnych przy jednoczesnej poprawie stanu technicznego obiektu i związanej z tym poprawie estetycznej.

Miejskie Przedszkole nr 90 w Katowicach zostało wzniesione w latach 80. XX w. i utrzymane w duchu architektury modernistycznej charakterystycznej dla okresu typizacji budynków oświatowych. Od początku istnienia obiekt pełnił funkcję przedszkola. Zaprojektowano go jako dom wolnostojący, parterowy, zlokalizowany centralnie na działce. Budynek o powierzchni ok. 900 m² ma układ atrialny z jednym w pełni domkniętym atrium o kwadratowym rzucie. Stanowi jeden z pięciu miejskich obiektów przedszkolnych zrealizowanych w ramach całego założenia urbanistyczno-architektonicznego osiedla Tysiąclecia w Katowicach.

KONTEKST MIEJSCA

Osiedle Tysiąclecia to przykład modernistycznego osiedla mieszkaniowego położonego w północno-zachodniej części miasta Katowice. Powstało w latach 60–80. XX w. (stale rozbudowywane), będąc realizacją wybranego drogą konkursową projektu czterech architektów: H. Buszki, A. Franty, M. Dziewońskiego i T. Szewczyka. Między budynkami mieszkalnymi zaprojektowano niższe obiekty usługowe, głównie o zasięgu lokalnym, w postaci pawilonów handlowo-usługowych, a także szkoły, przedszkola czy kościoły stanowiące o samowystarczalności osiedla. Charakterystyczną architekturę ten obszar zawdzięcza modernistycznemu minimalizmowi oraz rozwojowi prefabrykatów w okresie jego powstawania. Budynki mieszkalne i usługowe utrzymane są w zachowawczej, stonowanej, szarej kolorystyce będącej nierzadko efektem materiałów użytych na etapie budowy [6].

Z uwagi na ikoniczny charakter osiedla współczesne ingerencje projektowe i inwestycyjne powinny uwzględniać charakter tego miejsca, jak też jego wyjątkowość w skali re-

gionu, a nawet kraju. Osiedle jest nadal utrzymane w charakterze modernistycznym, mimo że stale się rozwija, a wiele obiektów objęto remontami i modernizacjami. Jednakże o jego charakterze stanowią przede wszystkim budynki-ikony, jakimi są tzw. kukurydzy² oraz pozostałe domy wielorodzinne, powstałe przede wszystkim w okresie planowego rozwoju w latach 60–80. XX w. Należą do nich również obiekty usługowe i oświatowe, a wśród nich Miejskie Przedszkole nr 90.

ROZWIĄZANIA PROJEKTOWE ELEWACJI MIEJSKIEGO PRZEDSZKOLA NR 90 W KATOWICACH

Nadrzędnym celem projektu była termomodernizacja budynku w zakresie dostosowania go do współczesnych wymogów oraz parametrów cieplnych. Dzięki zabiegom termomodernizacyjnym projekt objął również wykonanie nowych elewacji wraz z projektem kolorystyki, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, a także pokrycia dachowego.

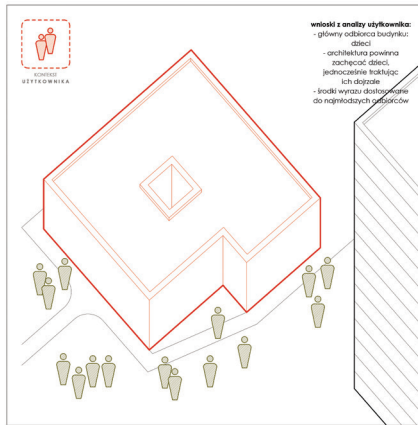
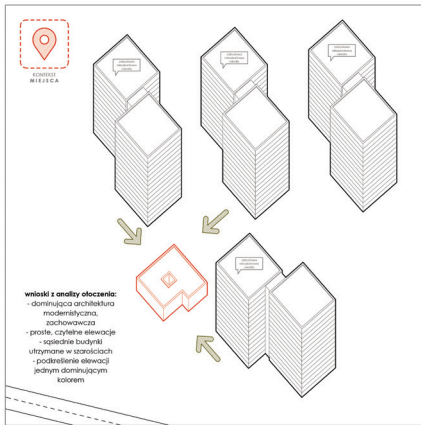
Z uwagi na lokalizację w kontekście osiedla Tysiąclecia przeanalizowano czynniki determinujące ostatecznie nowy wygląd budynku. W projekcie uwzględniono wiodący charakter architektury osiedla. Proponowana kolorystyka, bazująca na dwóch odcieniach szarości, koresponduje z otaczającą zabudową mieszkaniową utrzymaną w podobnej estetyce. Szarość elewacji została przełamana poprzez wprowadzenie akcentów kolorystycznych w dwóch wyrazistych barwach – pomarańczowej i zielonej. Motywy kolorystyczne

¹ Projekt został wykonany przez biuro projektowe DSW Dorota Setlak-Wróblewicz, w składzie: mgr inż. Dorota Setlak-Wróblewicz, mgr inż. arch. Marta Smolka, mgr inż. arch. Weronika Skowronek – współautor artykułu. Projekt został wykonany w ramach Zamówienia Publicznego dla Miasta Katowice w 2020 r. Materiały opisane w artykule zostały opracowane przez Jednostkę Projektową.

² Budynki wielorodzinne, tzw. kukurydzy, zostały wzniesione na osiedlu Tysiąclecia przy ul. Zawiszy Czarnego w Katowicach według projektu arch. Henryka Buszko, Aleksandra Franty. Zostały one nazwane kukurydzami z uwagi na charakterystyczny kształt kolby kukurydzy, osiągnięty dzięki kształtom balkonów wpisującym się w plan okręgu. Inspiracją dla architektów były bliźniacze wieżowce Marina City w Chicago.

Fot. 2. Przedmiotowy budynek przedszkola – kontekst miejsca (fot. Weronika Skowronek)

Rys. 2. Przedmiotowy budynek przedszkola – analiza przedprojektowa [projekt i grafiki biuro projektowe DSW]

Rys. 3. Przedmiotowy budynek przedszkola – wybrane fragmenty projektowanych elewacji [projekt i grafiki biuro projektowe DSW]

zostały zastosowane wokół okien i drzwi. Kolorem pomarańczowym podkreślono wejścia do budynku dostępne dla wszystkich, natomiast kolorem zielonym oznaczono wejścia pomocnicze (dla obsługi technicznej obiektu). Zastosowane zróżnicowanie kolorystyczne wejść ma również stanowić element systemu komunikacji wizualnej pomocny w poruszaniu się po terenie przedszkola.

Analizując wyjściowe założenia architektoniczne oraz modernistyczne podziały elewacji, w projekcie zachowano pierwotny układ stolarki okiennej, wymieniając ją na nową z zachowaniem rozmieszczenia, koloru oraz

podziałów kwaterowych. Harmonijny ciąg stolarki podkreślono poprzez wprowadzenie pionowych pasów w dwóch zastosowanych wariantach kolorystycznych. Jako istotną dominantę kompozycyjną oraz kolorystyczną zaproponowano grafikę przedstawiającą dziecięce sylwetki – sugerujące i zachęcające najmłodszych użytkowników do wejścia do budynku. Zostały umieszczone w narożach obiektu, zwrócone w stronę głównego wejścia, wskazując tym samym drogę do budynku jego odbiorcom. Strefa wejściowa została podkreślona w górnej, widocznej części elewacji poprzez umieszcze-

nie stalowego, malowanego proszkiem szyldu informacyjnego. Kolor szyldu nawiązuje do barw użytych przy wykończeniu elewacji, a te z kolei do kolorystyki często stosowanej w latach 70–80. XX w. Kolor pomarańczowy oraz zielony często występowały we wzornictwie przemysłowym, ale też jako akcent kolorystyczny w architekturze i wnętrzach. System kolorystyczny oparty na kolorach natury, jak również zaproponowane rozwiązania graficzne mają za zadanie podkreślać funkcję budynku przedszkola w sposób wyważony i uniwersalny. Elewacje są pozbawione infantylizmu, a jednocześnie rozwiązania te sugerują przeznaczenie budynku. Zmiany nie przekształcają charakteru architektury. Wciąż nawiązuje ona do modernistycznego wyrazu osiedla Tysiąclecia. Ostateczna kolorystyka budynku została uzgodniona z plastyką miejską z uwagi na kontekst lokalizacyjny i charakter obiektu.

Podsumowanie

Budynek przedszkolny powinien stanowić przyjazne miejsce związane z edukacją i zabawą. Rozwiązania architektoniczne – podziały elewacyjne, akcenty kolorystyczne, zastosowanie motywów graficznych dedykowanych dzieciom – powinny powodować pozytywne skojarzenia oraz przyjazny odbiór.

Równoległe do nowo projektowanych obiektów przedszkoli są przeprowadzane liczne modernizacje istniejących budynków, głównie z zakresu ich dostosowania do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, wymogów technicznych czy przeciwpożarowych. Prezentowane w artykule wybrane zagadnienia w ramach projektu modernizacji typowego przedszkola w Katowicach ukazują podejście do istniejących budynków w aspekcie przedmiotowych działań. Poza nadrzędną ideą projektu, obejmującą dostosowanie budynku do współczesnych wymogów cieplnych, modernizacji poddano wygląd zewnętrzny inwestycji, w którym uwzględniono kontekst modernistycznego osiedla. Na kolejnym etapie budynek zostanie poddany termomodernizacji, dzięki której ma szansę zyskać opisany w artykule nowy wygląd.

Bibliografia:

- [1] Brulkalska B., 1948, Zasady społeczne projektowania osiedli mieszkaniowych, Warszawa.
- [2] Jankowska J., 1954, Przedszkola (Materiały do projektowania, Zeszyt nr 3), PWN, Warszawa.
- [3] Jankowska J., Uniejewski T., Uniejewski A., 1962, Budownictwo szkół i przedszkoli, Wydawnictwo Arkady, Warszawa.
- [4] Starzyk A., 2019, Współczesna architektura przedszkolna. Studium obiektów zrealizowanych w Warszawie w latach 2000–2018, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa.
- [5] Moghadam O.M., 2017, Exploration of Influential Architectural Factors in Kindergarten, Eastern Mediterranean University, North Cyprus.
- [6] Rabiej J., Tomkiewicz A., 2016, Architektura modernistycznych osiedli mieszkaniowych lat 1950–1990. Katowickie osiedle Tysiąclecia na tle przykładów europejskich, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław (t. 4, s. 79–92).
- [7] Starzyk A., 2020, Współczesna architektura przedszkolna, Builder Science, R. 24, nr 3, Warszawa.
- [8] Starzyk A., 201, Architektura dla dzieci, „Builder”, Warszawa.

PRAWIDŁOWY SPOSÓB CYTOWANIA

Skowronek Weronika, Winnicka-Jasłowska Dorota, 2021, Architektura obiektów przedszkolnych w Polsce. Projekt modernizacji typowego budynku przedszkola na osiedlu Tysiąclecia w Katowicach, „Builder” 6 (287). DOI: 10.5604/01.3001.0014.8830

Streszczenie: Artykuł porusza zagadnienie architektury obiektów przedszkolnych w Polsce. Przestrzeń budynku przedszkola ma wpływ na organizację pracy, jak też na aspekty związane z potrzebami behawioralnymi i poczuciem bezpieczeństwa u dzieci. Ważna jest również sama architektura, czyli bryła, rozwiązania elewacyjne, otoczenie budynku, które stanowią ważne kryteria projektowe podkreślające charakter wiodącej funkcji obiektu.

Pierwszą część artykułu stanowi wprowadzenie do zagadnień dotyczących projektowania przedszkoli oraz analiza stanu badań w zakresie rozwoju architektury obiektów przedszkolnych w Polsce. Przedstawiono wybrane pozycje literaturowe odnoszące się wyłącz-

nie do aspektu architektonicznego projektowania przedszkoli, z pominięciem wątków pedagogiczno-społecznych.

W drugiej części przedstawiono i omówiono projekt modernizacji typowego budynku przedszkola, zlokalizowanego na osiedlu Tysiąclecia w Katowicach, w formie studium przypadku. W artykule skupiono się na rozwiązaniach elewacyjnych obiektu przedszkolnego z naciskiem na projekt kolorystyki, środki wyrazu oraz podziały elewacyjne.

Słowa kluczowe: architektura i urbanistyka, projektowanie, przedszkole, budynek przedszkolny

Abstract: ARCHITECTURE OF PRESCHOOL FACILITIES IN POLAND. MODERNIZATION PROJECT OF A TYPICAL PRESCHOOL BUILDING IN OSIEDLE TYŚIĄCLECIA IN KATOWICE. The article focuses on the issue of the architecture of preschool facilities in Poland. The space of the kindergarten building influences the organization of work, as well as aspects related to behavioral needs and the sense of safety in

children. The architecture itself is also important; the shape, facade solutions, building surroundings, which constitute important design criteria, emphasizing the character of the leading function of the facility.

The first part of the article is an introduction to the issues related to the design of kindergartens and an analysis of the state of research in the field of the development of the architecture of kindergartens in Poland. Selected literature items were presented, relating only to the architectural aspect of designing kindergartens, with the exclusion of pedagogical and social aspects.

The second part presents and discusses the modernization project of a typical kindergarten building located in osiedle Tysiąclecia in Katowice, in the form of a case study. The article focuses on the facade solutions of the kindergarten facility, with an emphasis on the color design, means of expression and facade divisions.

Keywords: architecture and urban planning, design, preschool, preschool building

REKLAMA

BUILDER SCIENCE

Builder OPEN ACCESS

BUILDER SCIENCE - dział miesięcznika **BUILDER** dostępny w ramach open access journals, w którym publikowane są artykuły naukowe w następujących dyscyplinach naukowych: architektura i urbanistyka oraz inżynieria lądowa i transport. Artykuły naukowe indeksowane są w bazach danych: Index Copernicus i BazTech.

20 punktów MEiN

WWW.BUILDERSCIENCE.PL